

EDEBİYATIN GÜZEL SANATLARLA İLİŞKİSİ

Sanat; insanların, kendileri ve doğa karşısındaki duygu ve düşüncelerini **çizgi, renk, biçim, ses, söz ve ritim** gibi unsurlarla güzel ve etkili bir biçimde, kişisel bir üslupla ifade etmesidir.

GÜZEL SANATLARIN ÖZELLİKLERİ

- Güzellik
- Etkileyicilik
- Öğreticilik
- Evrensellik
- Özgünlük
- Kalıcılık

GÜZEL SANATLARIN SINIFLANDIRILMASI

Geleneksel sınıflandırmada güzel sanatlar, **sanatçının kullandığı malzemeye** ve **sanat eserlerinin seslendiği duyu organlarına** göre üç ana başlıkta incelenir:

Fonatik (İşitsel) Sanatlar

Ses ve **söze** biçim veren sanatlardır. Kulağa hitap ettiği için işitsel sanatlar olarak da adlandırılır.

Edebiyat ve **müzik** gibi sanatlar fonetik sanatlardır.

Bu sanatlar sürekli olduğu için zamanın değişik anlarını, farklı duygu ve düşünceleri gösterir.

Plastik (Görsel) Sanatlar

Maddeye biçim veren sanatlardır. Göze hitap ettiği için görsel sanatlar olarak da adlandırılır.

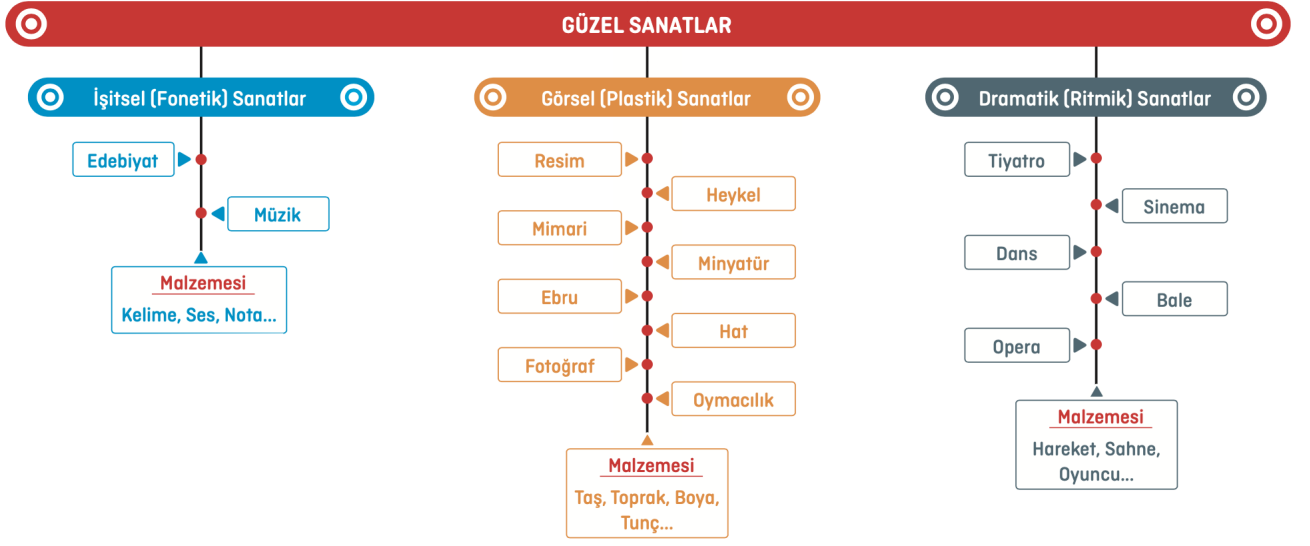
Mimarî, resim, heykel, kabartma, seramik, minyatür, hat, tezhip, ebru vb. sanatlar bu gruba girer.

Bu sanatlar **durağandır**; zamanın tek bir anını, tek bir duyguyu gösterir.

•Dramatik (Ritmik) Sanatlar

•**Harekete** biçim veren sanatlardır. İnsanın, eyleme dönüşmüş ifa- delerle kendini veya bir olayı, bir olguyu anlattığı sanatlardır. Rit- mik sanatlar olarak da adlandırılır.

•**Tiyatro, pandomim, opera, müzikal oyun, bale, kukla** gibi sah- ne sanatlarını, **sinema, gölge oyunu** gibi türleri bu sanatlara ör- nek olarak gösterebiliriz.

EDEBİYATIN GÜZEL SANATLAR İÇİNDEKİ YERİ

•Edebiyat, güzel sanatların bir koludur ve güzel sanatların taşıdığı **özgünlük, güzellik, öğreticilik, kalıcılık** gibi özellikleri bünyesinde barındırır.

•Güzel sanat dallarını birbirinden ayıran en temel öge, bu sanat dallarının kullandığı malzemedir. Edebiyatın malzemesi dildir. Bu yönüyle görsel ve dramatik sanatlardan ayrılır.

•Edebiyat; müzik, sinema, tiyatro gibi sanat dallarından yararlanır, aynı zamanda bu sanat dallarına kaynaklık edebilir.

ETKİNLİK

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlara “D”, yanlış olanlara “Y” yazınız.

D	1. Maddeye biçim veren sanatlara plastik (görsel) sanatlar denir.
Y	2. Bale ve müzik, aynı sanat kolu içinde yer alır.
Y	3. Sanat eserinin biricik olması, diğer sanat ürünlerinden farklı olması sanatın evrenselliğiyle ilgili bir durumdur.
D	4. Edebiyatın malzemesi dil olduğundan ister istemez millî özellikleri önem arz eder.
D	5. Ebru ve resim, aynı sanat kolu içinde yer alır.

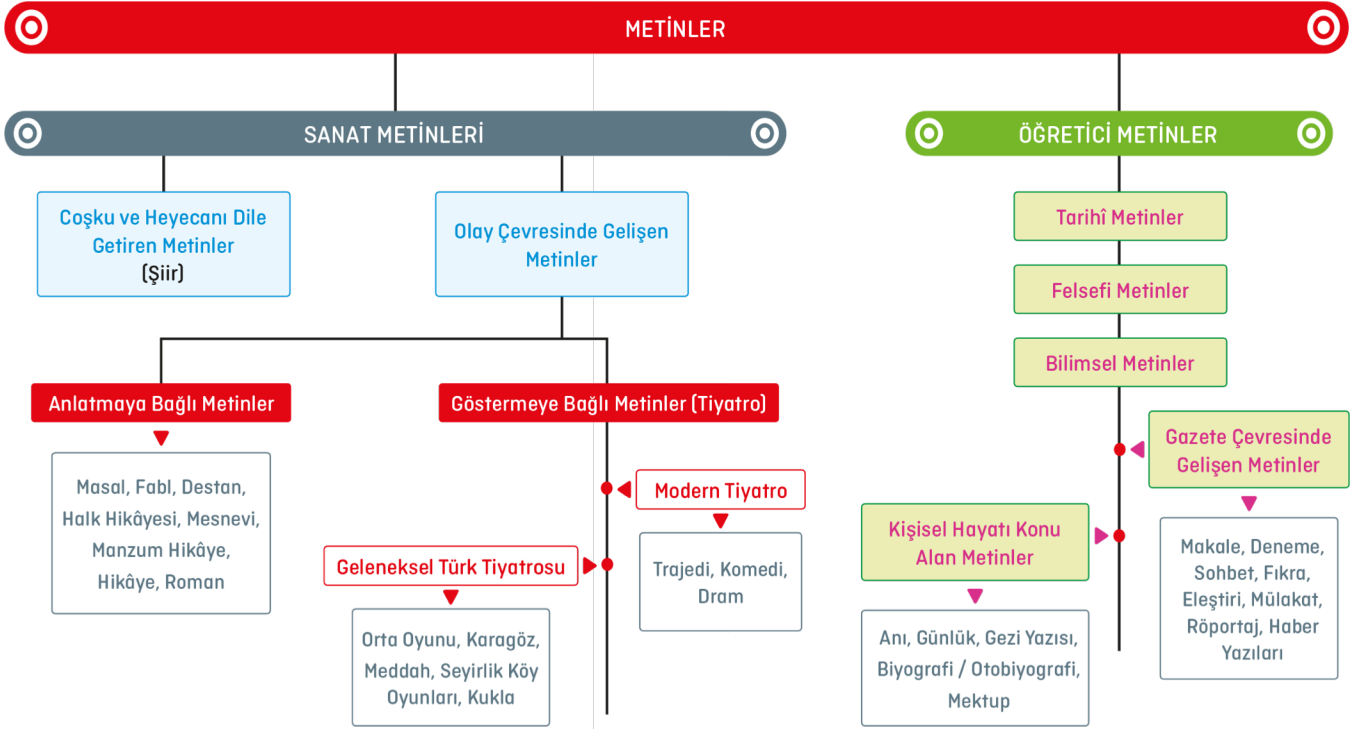
ETKİNLİK

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlara “D”, yanlış olanlara “Y” yazınız.

Y	6. Harekete biçim veren sanatlara işitsel sanatlar denir.
D	7. Sanat dalları birbiriyle etkileşim içindedir, birbirinden yararlanabilir.
D	8. Heykel, mimari, fotoğrafçılık gibi sanatlar, görsel sanatlar içinde değerlendirilir.
Y	9. Bir sanat eserinin ömrü sınırlıdır, değerini kaybedince yerine yenisi yapılır.
D	10. Edebiyatla kullandığı malzeme bakımından en yakın olan sanat, müziktir.

Metin kelimesi, bir kitabın içindeki kısımları, başlı başına tek bir konuyu, makaleyi veya birkaç paragraftan oluşan ve bir ana fikre sahip olan yazıları anlatmak için kullanılır.

Metinler; günümüzde **gerçeklikle ilişkileri, işlevleri, yazılış amaçları, hedef kitleleri, kullanılan anlatım biçim ve teknikleri** vb. ölçütlere göre sınıflandırılabilir.

SANAT METİNLERİ

- Sanatçıların duygu, düşünce ve hayallerini güzel ve etkili biçimde anlatması sonucu oluşan metinlerdir.
- Bu metinlerde insanın iç dünyasında zevk uyandırmak ve onu etkilemek amaçlanır.
- **Üslup ve anlatım** kaygısı ön plandadır.
- Çağrışım ve duygu değeri yüksek olduğundan, okuyanların yeni ve farklı anlamlar çıkarmasına elverişlidir.
- Gerçek yaşam bire bir anlatılmaz, o yaşama alternatif, **kurmaca bir dünya oluşturulur**. Bu yüzden gerçek, sanatçının amaçladığı anlatım olanakları içinde değişikliğe uğrar.
- Anlam yüzeyde ve görünür değil, derinlerde ve örtülüdür.
- Dil, bilgi aktarmak veya öğretmek amacıyla kullanılmaz. Sözcükler, alışılmış anlamlarıyla kullanılmaz; sözcüklere yazarın okuyucuya sunmak istediklerine göre yeni anlamlar yüklenir.
- Yan anlam değeri taşıyan, mecaz anlama gelen ve okuyucunun yorumuna göre yeni anlamlar kazanan ifadeler yer verilir.
- **Öyküleme, betimleme, kişileştirme, benzetme, abartma, çeşitli duyulardan yararlanma** gibi anlatım yöntemleri kullanılır.
- Dil genellikle **sanatsal işleviyle ya da heyecana bağlı işleviyle** kullanılır.

Coşku ve Heyecanı Dile Getiren Metinler (Şiir)

- Duyguları, izlenimleri, coşkuları dilsel bir anlatım içinde ve özellikle dizeler hâlindeki imgelerle açıklayan metinlerdir.
- Bu metinlerde, insanın değişen **duygu, coşku, özlem ve hayalleri** özgün bir dille ifade edilir.
- Kullanılan sözcüklere yepyeni anlamlar kazandırılır. Söz sanatlarından yararlanılır.
- Duygu ve düşüncelerde bir anlam derinliği oluşturma amaçlanır.

Olay Çevresinde Oluşan Metinler

- Olay çevresinde oluşan metinlerin temelinde, yaşanan, duyulan ya da görülen olaylar yer alır. Olay çevresinde oluşan metinlerde **olay veya olay örgüsü** vazgeçilmez öğelerdir.
- Olay çevresinde oluşan edebî metinler temelde ikiye ayrılır. Bunlar **anlatmaya bağlı edebî metinler** ve **göstermeye bağlı edebî metinler**dir.

ÖĞRETİCİ METİNLER

- Okuru bilgilendirme amacıyla düzenlenen, bir iletisi olan metinlerdir.
- Bu metinlerde bilgi vermek ya da bir düşünceyi, duyguyu, görüşü bildirmek esastır.
- Günlük yaşantıdan veya tarihten bir olay, bilimsel bir gelişme bu metinlerin konusunu oluşturabilir.
- Duygu ve düşünceler anlaşılır, kısa ve kesin ifadelerle dile getirilir.
- Dil, daha çok, **göndergesel işlevde** kullanılır.

- Sözcükler genellikle gerçek anlamında kullanılır. Soyut ve kapalı ifadelere yer verilmez.
- **Nesnel bir anlatım** hâkimdir.
- Anlatılanlar tek anlamlıdır, birden çok anlam taşıyan ifadelerden kaçınılır.
- Kaynağını gerçek dünyadan alır, okurun düş gücüne hitap edilmez.
- Genellikle **açıklama, tartışma, tanık gösterme, karşılaştırma, örnek gösterme, sayısal verilerden yararlanma** gibi anlatım yöntemleri kullanılır.

1. Tarihî Metinler

2. Felsefî Metinler

3. Bilimsel Metinler

4. Gazete Çevresinde Gelişen Metinler

- Gazetenin ortaya çıkmasıyla birlikte gazetelerde yayımlanmaya başlanan belirli metin türleri de gelişmiştir.
- **Makale, deneme, sohbet, fıkra, eleştiri, mülakat, röportaj, haber yazısı** gibi türler; gazete çevresinde oluşan metinlerdir.

5. Kişisel Hayatı Konu Alan Metinler

- Yazarın yaşamını yansıtan veya yaşamından beslenen metinler bu gruba girer.
- **Anı, gezi yazısı, biyografi, otobiyografi, mektup, günlük** gibi kişisel hayatla ilgili olan metinlerdir.

ETKİNLİK

Aşağıda verilen özelliklerin hangi metin türüyle ilgili olduğunu eşleştirerek işaretleyiniz.

Özellik	Sanat Metinleri	Öğretici Metinler
1. Nesnel olmayı amaçlama		✓
2. Üslup ve anlatım kaygısı taşıma	✓	
3. Dilin daha çok göndergesel işlevinden yararlanma		✓
4. Sözcükleri genellikle yan ve mecaz anlamlarıyla kullanma	✓	

ETKİNLİK

5. Okurun düş gücüne seslenme	✓	
6. Yeni ve farklı anlamlar çıkarmaya olanak tanıma	✓	
7. Açıklama, tartışma, tanık gösterme, karşılaştırma gibi anlatım türlerine yer verme		✓
8. Anlamı derinlerde ve örtük bir biçimde verme	✓	
9. Açık, anlaşılır, süssüz bir dil kullanma		✓

Örnek

Gazete, aşağıdaki türlerin hangisinin gelişiminde etkili olmamış tır?

- A) Makale B) Deneme C) Fıkra
D) Röportaj E) Günlük

ÖSYM SORUSU

Örnek

- I. Her okuyanda farklı anlamlar kazanır, çağrışıma ve yeni anlam boyutlarına açık bir yapıdadır.
- II. Kurgusal anlatımdan yararlanılarak anlatılanlar zenginleştirilir.
- III. Sözcükler genellikle temel anlamlarıyla kullanılır.
- IV. Açık, anlaşılır ifadelere yer verilir; süslü ve sanatlı söyleyişlerden kaçınılır.
- V. Açıklama, tanımlama, tanık gösterme gibi anlatım yöntemlerinden yararlanılır.

Öğretici metinlerle ilgili olarak yukarıdaki yargılardan hangileri yanlıştır?

- A) I. ve II. B) I. ve IV. C) II. ve III.
D) III. ve V. E) IV. ve V.

Örnek

Aşağıda verilenlerden hangileri, aynı sanat kolu içinde yer almaz?

- A) Edebiyat - müzik
- B) Sinema - bale
- C) Mimari - heykel
- D) Resim - opera
- E) Orta oyunu - trajedi

Örnek

Aşağıdaki terimlerden hangisi karşısında verilenle uyuşmaktadır?

A) Şiir	Coşku ve heyecanı dile getiren metin
B) Biyografi	Gazete çevresinde gelişen metin
C) Tiyatro	Göstermeye bağlı metin
D) Masal	Anlatmaya bağlı metin
E) Günlük	Kişisel hayatı konu alan metin

